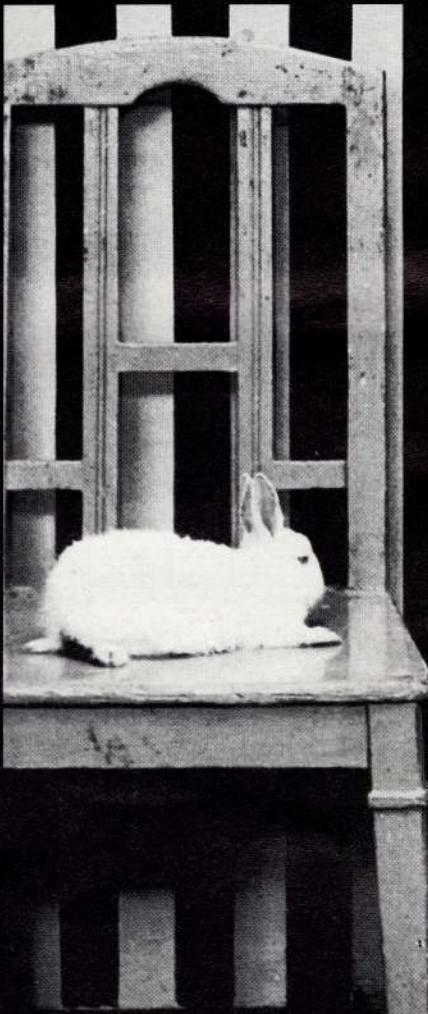

W.R. u BG

"Smrt muškom fašizmu
- sloboda ženskom narodu!"

žudnja za životom

HRONOLOGIJA . . .

Utorak, 2.9.

"Poludeli ljudi"

Režija: Goran Marković

Razgovor o filmu vodio Dušan Makvejev

Petak, 5.9.

"Vilhelm Rajh: Čuj, mali čoveče"

Režija: Ana Miljanić

Samo ti možeš sebe oslobođiti

(Kalemegdan)

Pasoš (Opština Savski venac)

Zato kradeš svoju sreću noću kao lopov
(Čumićevo sokaće)

Kad samo pomislim na nove generacije
(Beogradske gimnazije)

"Gladovao sam u detinjstvu..."

(Hotel "Hajat")

Čežnja (Slavija)

Slušaj vic o sebi (Radio B92)

Pitaš se šta će tvoj komšija o tome da kaže (Balote, Mirijevo)

Ko sam ja da imam svoje sopstveno mišljenje (NTV Studio B)

Utorak, 9.9.

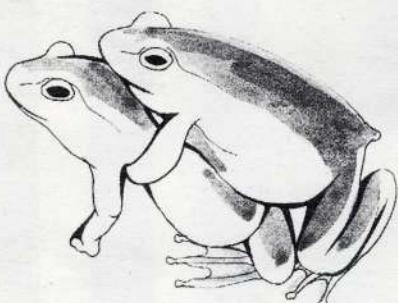
Mali čovek i politika

Razgovor

Učesnici: C. Young (V. Britanija), Barbara Goodrich Dunn (SAD), Ellen Willis (SAD), Mark Ludwig (SAD), Gusti Marlock (Nemačka), J. Bell (SAD)

Slobodan Šnajder: "Zmijin svlak"

Režija: Roberto Ćuli (Teatar A.D. Ruhr)

Sreda, 10.9.

Da li je rat cirkus?

Razgovor povodom predstave Slobodana Šnajdera "Zmijin svlak" u režiji Roberta Ćulija

Slobodan Šnajder: "Zmijin svlak"

Režija: Roberto Ćuli (Teatar A.D. Ruhr)

Četvrtak, 11.9.

"Svlačenje slobode"

Gost: Slobodan Šnajder

"Orgonska realnost"

Razgovor

Učesnici: Dr Richard Blasband (SAD), Dr Armin Bechman (Nemačka), Ilse Schmidt Zimmerman (Nemačka), Dr Hieke Buhl (Nemačka),

Dr Bettine Rose (Nemačka),

Subota, 13.9.

Svečana slika nekad i sad

Izložba slika Miće Popovića (CZKD)

Utorak, 16.9.

"Januarska reka"

Režija: Radivoje Andrić

"W.R: Misterije orga(ni)zma"

Režija: Dušan Makavejev

Projekcija filmova i razgovor (KCB)

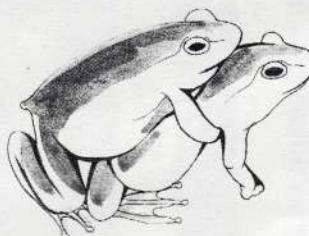
Petak, 19.9.

"Maske" Autor:

Saša Marković (Dragstor Manjak)

"Veliki diktator"

Režija: Čarli Čaplin (Plato)

"Sa stanovišta društvenih "ideala" trebalo bi očekivati da su poštovanje i iskrenost svakodnevne pojave koje se podrazumevaju. Činjenica da one to nisu upravo i izaziva zapanjenost. Zato se na ljude koji otvoreno govore istinu gleda kao na pomalo nastrane."

Vilhelm Rajh

OTVORENA ŽUDNJA

ZA

ŽIVOTOM

Fond za otvoreno društvo po drugi put se predstavlja našoj javnosti kao inicijator i kreator jednog kulturnog događaja. Posle prošlogodišnjeg festivala Alterimage 96, kojim je u okviru 30. Bitfe predstavljena jugoslovenska alternativna scena, ove godine Fond započinje novi niz akcija zaokruženih u manifestaciju "Žudnju za životom" u Zabrinutom septembru, godini stogodišnjice rođenja Vilhelma Rajha.

Šta je to i danas savremeno u radovima ovog radikalnog psihanalitičara i velikog odmetnika? Njegovu kritiku društvene svesti i totalitarnog društva, izrečenoj u prvoj polovini ovoga stoljeća, lako prepoznajemo i u našoj sumornoj svakodnevici. Kao veliki borac za pobjedu individualnog nad kolektivnim, kritikovao je fašizam, komunizam i svaki oblik represije u društvu. Pobeda života nad terorom i dogmom osnova je njegovog buntovništva, i, utoliko je, u uslovima rasplaćene nacionalne i kolektivne omamlijenosti, podsticajna i inspirativna. Kultura i umetnost nam upravo pružaju mogućnosti šire komunikacije sa delom Vilhelma Rajha. Njegovo delo obeležilo je svetske omiljadske pokrete 1968. godine. Našem poznavanju Rajhovog dela presudno je doprineo film "W.R. Misterije organizma" Dušana Makavejeva koji je zabranjen 1971. godine. Rajhove teze prepoznajemo i u prošlogodišnjim novembarskim pokretima, koji su preplavili Srbiju, kad je "hodanjem" individualno pobedilo kolektivno, a naš "mali čovek" pokazao koliko je živ.

Ceo projekat predstavlja niz umetničkih formi - film, pozorište, izdavaštvo, muzika, ulični performansi koji su inspirisani jednom osnovnom idejom: žudnjom za životom. Prisustvo eminentnih autora iz sedamdesetih i mlađih stvaralača devedesetih godina upravo pokazuju koliko se reakcije umetnika u našem društvu ponavljaju i obnavljaju. Zamišljen kao projekat koji će trajati do kraja godine, "Žudnja za životom" je pokušaj da se i u široj javnosti podstakne želja za životom za koji se Rajh toliko zalagao.

Svetlana Lana Đukić

(Autor je koordinator programa za umetnost i kulturu Fonda za otvoreno društvo)

BIRATI - ZA ŽIVOT / IZBORI - ZA ŽIVOT

Piše: Borka Pavićević

Septembar je bio zabrinut. Septembar je bio u oštrom kontrastima izrazito topih i izrazito hladnih dana. Septembar je bio takav da nam se mnogo toga što se dogodilo čini kao da je bilo prošle godine. Vreme je bilo puno i celo, kondenzovano, sumirano. Nastojali smo da osvestimo to što se događa u odnosu na život i delo jednog mislioca koji je po svaku cenu htio da "istera" ono što je mislio da će valjati drugima. Vilhem Rajh. Jedna tendencija koja je htela da čovek bude sloboden. Posle je to From nazvao "slobodom od" i "slobodom za". Čini mi se da je to bilo važno u trenutku kada je čovek ovde stavljen u situaciju da birala, da se odluči. Svi su naši izbori, koji su se još uvek zvali i zovu glasanje, jer smo tako naučili, bili su više nego porazne konsekvene. Možda i zbog nedostatka svesti da se time nešto odlučuje za budućnost. U stvari, postavlja se osnovno pitanje demokratije. Odnos slobode i odgovornosti. Zato je septembar bio zabrinut, i zato je to bila "žudnja za životom". Jer su mnoge "apstraktne" stvari ili ono što se dogodilo drugima sad ovde postale, ako se tako može reći ne samo egzistencijalne, nego biološke.

Zato se igrao "Čuj, mali čoveče", pokušaj da se dotakne smisao teatralizovanog života, i živog teatra, da se dovedu u vezu očigledne stvari koje se ne vide dok se ne stave direktno jedna pored druge.

Jedna u drugu, kao kada su balotari koji su došli iz Krajine, na dvorištu CZKD-a, u stvari govorili, kako rekoše dalmatinski. Pa je onda Slobodan Šnajder počeo dijalog sa publikom u Paviljonu rekavši da su srpski i hrvatski jedan isti jezik. Što inače, svi znamo. Pa je onda Simon iz Nemačke odigrala silovanu i trudnu Azru, u nutritni sagradenog Studija 1 u Košutnjaku. Tako se "zabrinuti septembar" igrao iz nukleusa ili uterusa u zrakastim pravcima kretanja predstave "Slušaj mali čoveče" od Kalemeđdana do Opštine u kojoj se traži državljanstvo... Autobusa koji je iz stvarnosti ušao u predstavu da bi se vratio u stvarnost na ulicama Beograda. Šta sada radi Slavoljub, vozač "našeg" autobusa u predstavi "Slušaj, mali čoveče" Vihema Rajha u režiji Ane Miljanić, na ulicama Beograda i u GSB-u? Između ljudi na plakatima koji oblepjuju ne samo Beograd i zemlje, tla, puta, kojim se ide, kojim se vozi. I šta je priroda haosa i reda u razlaganju istorije, kako bi Helmut Šefer rekao? Organizovani haos može stvoriti autoritarni red, i to je ono pred čim stojimo. Zato je septembar bio zabrinut, zato je AD. Ruhr igrao "Zmijin sylak" Slobodana Šnajdera u režiji Roberta Ćulija, a C.Z.K.D. - "Čuj, mali čoveče" Rajha i nas. Zato, zašto, kako, kuda, nekada, onda, tada, sada... Ili, ili, Ali, možda, sa osećanjem i pameću i i. Skladati, prevazići, izaci, suociti se i biti odgovoran, slobodan.

RAJH I KASANDRA U BEOGRADU

Piše: Raša Popov

Kad su mi rekli "Rajh u Beogradu", bilo je to usred avgusta 1997, baš kad je bila "Kasandra u Beogradu"! I nehotice sam odmeravao ta dva događaja.

Rajh je došao, prizvan na filmsko platno davnim, post-šezdesetosmaškim delom Dušana Makavejeva (W.R. Misterije organizma/orgama); došao je svojim štampanim govorom "Čuj, mali čoveče" gde nas opominje da smo svi mi odgovorni za moguću guštersku regeneraciju odsećenog repa firerizma i da firerizam nije samo nemački monopol, nego je svuda mogući... Kasandra je došla mlada i živa da potvrdi da njen venecuelanska serija o mlađoj maleroznoj ženi nije samo venecuelanska nego i naša, kučevska, beogradска, niška...

Oba dolaska u Beograd, i Kasandrin i Rajhov, dakle, nose u sebi jednu dobru crtu: razbijaju kulturni geto, podmorničku izolovanost Beograda, i uspostavljaju žive protočne kanale kojima se povezujemo sa svim vetrovima kulture čovečanstva. Volim taj otvoreni duh Beograda, volim njegove otvorene prozore! Lepo je udisati plavičastu svetlost sa persaža vrlo dalekih planina pod kojima žive sasvim nepoznati i daleki Venecuelanci... a onda otkriti da među našim devojkama-crnkama ima lepotica koje su kao neke identične bliznakinja sa egzotičnim latinoamerikanskama, kreolkama. Slutio sam da smo mi i mediteranska fela ljudi, a sad se to dokazalo, sve po Dvornikoviću.

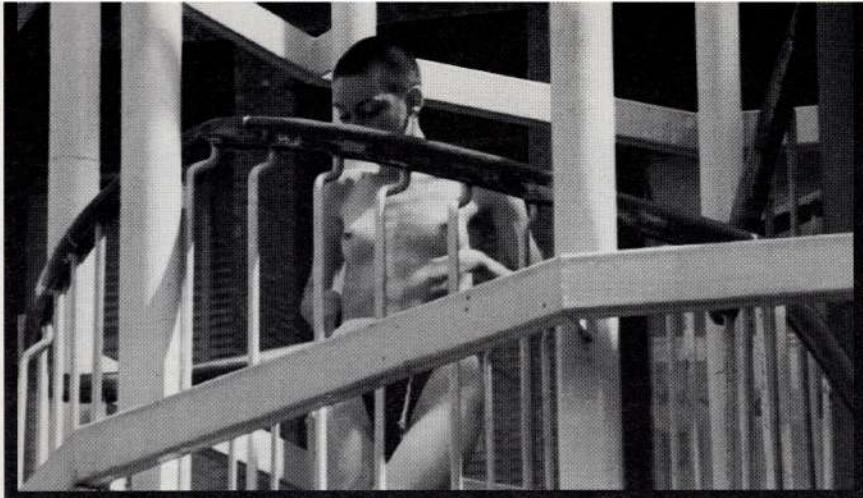
Rajh nam je otkrio da između naših karaktera, (psaho-političkih), i karaktera koji u uslovima parocijalne demokratizacije izrastaju širom sveta, nema razlike. Naši stisnuti, zgrčeni opstipantni autoritarci, i takvi isti diskriminatori drugih društava i država jesu identični blizanci. Pisao sam predgovor Rajhovom govoru iz doba kad sam bio maturant.

Podilazila me je jeza. U vreme kad je Rajh sročio svoj govor bila je tek prevalila polovina dvadesetog, "najblistavijeg" i najljudomornijeg stoljeća. Mi smo se svi radovali što je bar firerizam zgažen. U svojoj prostodušnosti nismo ni slutili da će dve i po godine pre kraja milenijuma čitava ta strahota s dućeima i firerima, naci-čišćenjima "onih koji nismo mi", postati aktuelna. I da neće doći samo iz zadimljenih kafana i pivnica, nego će doći pravo iz dubina zgrčenih, okoštalih, uneprirođenih duša. A za tu bedu je Rajh stvarno ekspert. On je otkrio ne samo kosmičku energiju koja se spaja sa živom pulsacijom čovekovog tela, nego je uočio i bolesti OKLOP-LJUDI. Pišući predgovor za knjižicu "Čuj, mali čoveče", stalno sam se nelagodno meškoljio pitajući se: koliko sam, i da li sam zgrčeni karakter i telo? Pitao sam se koliko sam mali i kolika je moja nejakost u odbrani ljudi i demokratije. Na te je sumnje Rajh i htio da me navede kao čitaoca svog zabrinutog, očajničkog apela.

(Popov je autor pogovora knjige "Čuj, mali čoveče")

"Naša je sudbina u našim Zubima"

Istraživanje folk fenomena uz "Nevaljalu": Destriptiz Maje A. u Čumiću

SLUŠAJ, GLEDAJ

Igrali smo predstavu "Čuj, maši čoveče" po Vilhelmu Rajhu, ili, bolje rečeno, iz Vilhelma Rajha, u režiji Ane Miljančić. Uveče je u Centru za kulturnu dekontaminaciju, na dvorištu Paviljona Veljković predstava iznova restaurirana u obliku promocije Rajhove knjige, a, u stvari, bila je to premijera života u jednom gradu koga pozorište pridržava do vidljivog, osveštenog. Znam da kritika (pozorišna) ostaje zapitana šta je, u stvari, videla, ako je videla, to jest kako odrediti žanr onoga što se zabilo, a nije se prikazalo, niti se tumačilo, već se očitovalo, zbivalo.

Tokom prve scene na Kalemegdanu, jutarnje, deset časova, dva penzionera razgovarali su o sličnosti, ili korenima katoličanstva i pravoslavlja, dok je jedna grupa na klupi bila u burnoj raspravi kome da se danas veruje, kome da se da glas. Kada je muzika počela i kada je Sonja Vukićević zamolila za igru, jedna dama u godinama je rekla "Ljudi, hajde da igramo, ne pamtim kada sam posledni put igrala". Scena se zvala "Samo ti možeš sebe oslobođuti".

- U opštini Savski Venac Dragan Škorić tražio je državljanstvo, ono što je danas najteže dobiti, jer živimo u državama koje biraju svoje građane i kada je objasnio (Rajh) da koliko više ratova "za mir" ima - toliko je više granica, jedan od prisutnih čekača za državljanstvo, u nadi da će mu to pomoći viknuo je "Dete, tebe Sloba čuva, ne brini, predsednik te čuva". Bila je apsolutna tišina u hodniku. Scena se zvala "Pasoš".

- U podne je hrabri manekenka Maja Atanasijević stupila gola na centralne stepenice Čumićevog sokačeta, a onda obukla sve ono što su kao vrednost projektovali "u ime naroda". Narod je stao i video. Scena se zvala "Zašto kradeš svoju sreću noću kao lopov".

- U dva sata Jovan Ćirilov je izveo svoje goste, Cigane, Ivanu Kostić i Božu Matiću na ručak - švedski sto u hotelu "Hajat". Marija Opsenica, "voditelj" predstave objasnila je istorijat švedskog stola, Ćirilov je govorio kako je stekao odnos prema hrani iz vremena svoje gladi. Ljudi su jeli, služili se, scena se zvala "Gladovao sam u detinjstvu".

- U tri sata iz dvorišta Centra krenuo je autobus Gradske saobraćaja, ali užorito sređen. Čist, namirisan, sa travnatim tepihom. Stupio je na Slaviju u liniju 48, redovnu. Vozio ga je, kao i uvek vešto i profesionalno Slavoljub Mitrović. Nema ni jednog pozorišnog gledaoca koji se tako iznenadio, kao što su se putnici sa Slavije iznenadili vozeći se onako kako bi trebalo da se uvek voze. Scena se zvala "Čežnja".

- U šest su počele balote u Mirijevu, kulturni običaj koji izbeglice unose u mirijevsku stvarnost koja se inače sastoji od "Kasandre" i "Bing". Scena se zvala "Plašiš se šta će tvój komšija o tome da kaže".

- A onda je Dušan Gajić počeo dnevnik u 7 Studija B, govorivši o svom odnosu prema vestima i o uslovima u kojima on radi. Scena se zvala "Ko sam ja da imam svoje sopstveno mišljenje".

- U 21 čas u Centru je počela promocija knjige "Čuj, maši čoveče". Govorili su Raša Popović i Kazimir Ćurguz. Sonja Vukićević je pročitala svoje penziono rešenje, Maja je došla obučena i rekla šta misli o onome što se oko nje zbiva, Slavoljub je uveo autobus, u njega je ušla publika, Zoran Jovanović, domaćin Centra najavio je svoje komšije balotare Dušana Plavšića, Srećka Božovića i Đuru Stojiljkovića. Oni su govorili dalmatinski. Emitovan je dnevnik Studija B.

• • •

Šta se u stvari zabilo? Zbilo se ono što živimo, samo to ne primećujemo. Bez pozorišta. Zbilo se toliko toga o čemu treba misliti. Ili što treba ugledati iako se vidi. Ostvaren je nalog iskusnog B. Brehta o Malom uličnom prizoru od strane dvadesetšestogodišnjeg reditelja Ane Miljančić. "Srećni dani čovečanstva prazne su stranice istorije", rekao bi stari Hegel. Naše su pune.

B.P.

IZ PREDSTAVE "ČUJ MALI ČOVEČE" PASOŠ

U potrazi za državljanstvom: Dragan Škorić u opštini Savski venac, ispred sobe br. 12

Ako u Evropi želiš da otpušteš 300 kilometara dalje od sopstvenog praga, moraš da ideš u deset konzulata raznih zemalja i zatražiš vize. I tako je to sve do današnjeg dana, decenijama nakon završetka drugog rata, koji je vođen radi okončanja svih ratova! Tako će ostati i posle trećeg i osmog rata koji će se voditi radi okončanja svih ratova!

Tako je i posle ovog rata, koji se vodi za okončanje svih ratova.

Ja ne mogu nigde.

(Dragan Škorić)

ŠVEDSKI STO

Ručak: Ivana Kostić, Boža Matić i Jovan Ćirilov

"Gladovao sam u detinjstvu..."

'Znam to, Maši čoveče, jer sam te video kako gladuješ, a ja znam šta je glad. Ti ne znaš da

glad svoje dece ovekovećuješ svaki put kada kradeš sa švedskog stola, ti, budući spasioče svih gladnih. Postoje određene stvari koje se ne rade: ne kradu se srebrne kašike, niti žene, niti hrana sa švedskog stola u gostoljubivoj kući! Nakon nemačke katastrofe naišao sam na tebe u parku polumrtvog od gladi. Pričao si da ti je "crvena pomoć" tvoje partije svih gladnih na ovoj zemlji uskraćena jer nisi mogao da dokažeš svoje članstvo u partiji. Izgubio si partijsku knjižicu. Tvoji firerovi svih gladnih prave razliku između crvenih, belih i crnih gladnih ljudi. Ali mi poznajemo samo organizam koji gladuje'.

Ovo što sam ja sada izgovorio je tekst Vilhelma Rajha koji verovatno prepoznačate po njegovom duhu. Moja je dužnost, a i moje zadovoljstvo da vam kažem da sam i ja bio gladan. I to gladan zbog raznih tih voda - "tlačitelja sveta", zbog toga što je jedan firer poslao trupe u našu zemlju. Bilo je to znači za vreme II svetskog rata, kada često, nije bilo što da se jede, čak i ako smo imali te takozvane "tačkice".

Ja sam otkrio instituciju švedskog stola dosta kasno, kada sam počeo da putujem na festivale i u inostranstvo. I uvek sam imao neki kompleks prema tome. Pazio sam da ne uzmem ni previše ni premalo. I danas gledam koliko je ko uezao, o tome se radi. Kad vidim da je neko uezao više od mene, kažem: dobro je što sam bio dovoljno diskretan i otmen da uzmem manje. A kada vidim da je neko ili većina uzela manje - tada imam kompleks da sam uezao više...

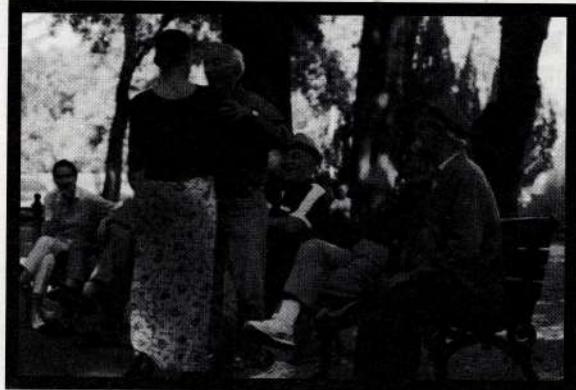
Glad čoveku ostane kao njegovo obeležje. Treba da se osvesti upravo ono o čemu Rajh, osloboditelj kompleksa u čoveku, piše. Mislim da ču se sada slobodnije služiti švedskim stolom.

(Jovan Ćirilov)

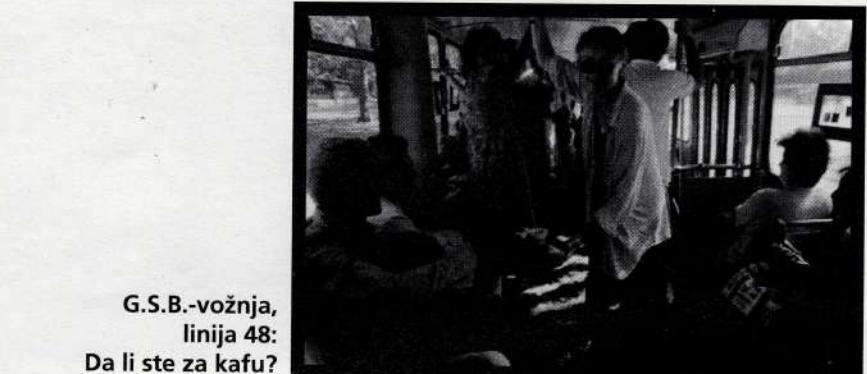
OPSTI PACIJA

Premijera knjige: Raša Popov

Tango na
Kalemeđdani:
Sonja Vukičević
(balerina)
i penzioner
(lični broj
6035860903)

G.S.B.-vožnja,
linija 48:
Da li ste za kafu?

Dobar hirurg za bubrege zna da je uslov za zdravog čoveka - da bude živ. Čovek bi pomislio da između fiziologije i političkih pitanja nema nikakve veze. Međutim, Rajh u ovoj knjizi upravo to slavno povezuje. On, naravno, dolazi do zaključka da mali čovek boluje od nečega što on naziva ironično duhovnom opstipacijom. Znači mozak nam ima opstipaciju. Šta to mozak ne da od sebe? Kada creva imaju opstipaciju ona ne daju izmet. Rajh misli šta to opstipantni mozak ne da od sebe pa ... verovatno ta duhovna, intelektualna izmetna isparenja koja kada čoveku smradi mozak on ne može da izbací.....

Rajh tvrdi da je problem u toj duhovnoj opstipaciji, od čega dolazimo do duševne kuge...

(Raša Popov)

BALOTE

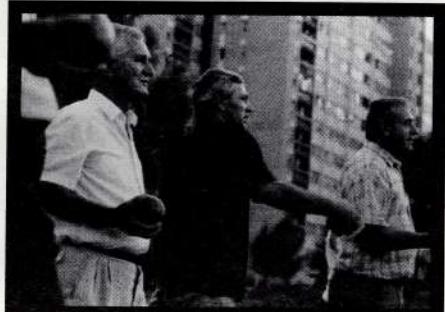
Komšija i Glumica: Zoran Jovanović i
Marija Opsenica

"Što se tiče balota i tradicije to je poteklo od Italijana. Dalmacija je sa Italijom vezana bila i mi smo tu tradiciju nastavili. Mi smo sad u Beogradu i tu tradiciju i dalje negujemo i na njoj radimo. Ova balota koju vidite u mojoj ruci pravi se od drveta, a ima i plastičnih..."

"Ja sam zadovoljan što se nađazim tu među vama da vam ispričam nešto o našoj tradiciji koju mi negujemo na Mirijevu. Mi u Mirijevu balote smo organizovali prvenstveno, pored sportske aktivnosti, pošto se veliki broj izbeglica naših Dalmacija i Kninske krajine nalazi na ovom prostoru i to im je šansa da ih želja mine za rodnim krajem..."

"Tu se kupi subotom i nedeljom i preko pedesetak ljudi, razmenjuju informacije, neko putuje dole, neko se vraća... Balota je inače, filozofija igre Dalmatinskog kraja. Naši su ljudi tu igru negovali da ona ima svoju dušu, svoj život..."

(Dušan Plavšić, Srećko Božović i Đuro Stojiljković)

Balotari: M.Z. Mirijevo,
dalmatinski igrači

U PRVOM LICU: SLOBODAN ŠNAJDER

PROIZVODAČI IDEJA

Kad probaš vidjeti o čemu zaista govorimo - što je to? tko je to? što je koloniziralo, recimo hrvatski duh, zašto je on toliko pao ispod svog nasljeđa, zašto je sredina koja je imala svoje kriterije (nemojmo potcenjivati dostignuća na duhovnom planu koja su za nas bila "svršen čin", najmanje mislim na teatar) doživjela takav pad, što je omogućilo taj pad - mi volimo reći: naravno, oni su se razumjevali oduvijek, sve je to zajednička prljava igra koja nam je nametnuta. A to je prelagana opcija. I mi smo svi donekle, neko manje, pa i najmanje, bili ekrani, mi smo projicirali svoje fantazme gotovo svima nama. Kad analizirate, u najemancipovanijim ljudima ima nekog traga, neka rasistička kvaka najedanput se otvari kao da se u zidu otvari drugi čovjek, kao da je nastanjen drugim čovjekom.

Intelektualac koji ima neke ideje koje drži dobrima, a ne zna ih - da ne velim staromodno - plasirati, jeste možda isto tako kriv. U tom smislu sam milion puta snizio takozvanu razinu da bi me netko razumio. Ne, naravno, ispod neke razine ne mogu ići... Ali sam govorio neke stvari koje su Tako Jasne da me je stid što su mi tako jasne. A stid me je zbog njega jer mu nisu jasne. Taj stid moram represirati. I to je već blagi rasizam - kako je moguće da je on tako glup, da ne vidi da ga vuku za nos. Da su mu uzeli sve što je imao, život, da su mu ušli u krevet, da su ga potjerali planski. To je i htio... kako može biti tako glup. Ja razumijem i moje je pitanje: što smo mi koji smo

IZLOŽBA MIĆE POPOVIĆA

(SVEČANA SLIKA NEKAD I SAD - SEĆANJE NA IZLOŽBU KOJE NIJE BILO;
SUBOTA, 13. SEPTEMBAR, CZKD)

"...Biografija Miće Popovića otkriva jednu stalnu nepromenljivost - njegovu konstantu opoziciji: isprva protiv dogmatskog shvatanja umetnosti socijalističkog realizma koju je iskazao prvi samostalni izložbor 1950. godine te radikalnom apstrakcijom - enformelom čiji su socijalni nihilizam i utopizam doživljeni kao kritika svega postojećeg, odnosno negiranje socijalističkih ciljeva izgradnje novog čoveka, zatim pri-padnošću crnom talasu i bunkerisanim filmovima šezdesetih, zabranjivanim i osporavanim izložbama sedamdesetih, najzad aktivnošću u famoznom Dobričinom štabu za odbranu srpskog osamdesetih, učešćem u protestima kad god su bivale ugrožene individualne, nacionalne

ili političke slobode, pisanjem i potpisivanjem brojnih petica kojima su dobrano bivali uznenimiravani najzagriženiji branitelji lika i dela... Među prvima se našao i u procesu uspostavljanja (za sada) neuspelog demokratskog društva evropskih standarda. A njegovo poslednje javno obraćanje - nimalo slučajno i sa velikom simbolikom, pobunjenim studentima Beogradskog univerziteta decembra 1996. imalo je jasan prizvuk jednog političkog legata.

Ta ostavština se može pročitati i u jednoj WR poruci: 'Samo ti sam možeš biti svoj oslobođilac'; nužnost patnji malog čoveka u vremenu neizbežnih ponavljanja nije definitivno zadata - uslov za promenu isključivo je u njegovom ličnom stavu i hrabrosti, jednostavnoj odluci da sâm i slobodno odredi vlastitu sudbinu. Život Miće Popovića - trajnost njegove umetnosti još i više, nesumnjivo da to dokazuje.

Jovan Despotović (iz kataloga izložbe Miće Popovića)

FOTO: ĐORĐE TOMIC

o tome više znali na temelju uvjeta koje smo imali, što smo mi propustili učiniti. Što smo propustili učiniti 1990. godine, precizno - kako se to sve moglo dogoditi kad se rješenje činilo na dohvati ruke. Građanski izbori, višepartijski sistem, slobodno tržište... nije to metafizika. To je vrijeme gdje smo se mi, takozvani levici, jeftino dali poraziti. Znači da su nam ideje ostale preleitate. Divne, sistemski čvrste, na razini tih projekcija, a stvarnost ide u svom smjeru, evo.

•••

Ne bi trebalo zaboravljati, danas su stvari jasne. Danas ustaše govore o sebi strašne stvari, strašnije možda no što sam ja govorio, razumijete... Danas svi sve znaju ...

Svi su već uvjek sve znali. Netko je sve to podmazio, netko je sudjelovao. Netko je rekao pravu riječ kad je trebalo. Nisu svi ubijali. Ovi koji su ubijali su najjasniji. Oni su paradoxalno najmanji problem. Najveći su problem takozvani "počinitelji za pisaćim stolom", to su problemi.

Zlo je tako nemaštovito. Kad čitam Bajramovića, sve je to uvjek isto, nisu svi zločinci Markiz De Sad. Stvarno je zlo - banalno. Imala je Hana Arent pravo.

Čeka nas ogroman rad da povežemo počinitelje i neposredne izvršitelje. Ne zanjamaju me neposredni izvršitelji. Ali me jako zanimaju počinitelji. Na primjer, u izvještaju Bajramovića ne zanima me opis klanja u Pakračkoj dolini ali me zanima mjesto gdje veli - došla je naredba sa najvišeg mjeseta da Srba u Gospicu mora biti manje. Ta linija komandiranja me zanima. Naravno da se mogu navesti stotine tisuća srpskih primjera, ne treba to propustiti. Ali to je bitno. Razumijete. Nije bitno da li Šešelj ili Merćep imaju ideje koje imaju - oni smiju imati kakve god hoće ideje. Problem je što te ideje lebde i u nekim ciklusima nadu počinitelje. E, onda je frka... Kada se otvori mogućnost, zahvaljujući svjetskom rasporedu, to dvoje se spoji.

Lako bi mi izašli na kraj sa idejama. Ljevica je uvek imala bolje ideje, više pameti, duha. Istorijска ljevica, ne ova staljinistička, ova prava ljevica - ja to izvodim iz francuske revolucije, duh je uvek stajao na ljevo. Problem je što ovi goršaci bolje razumiju. To je uvek komoditet ove kvazi odrešite orientacije jednog Šešelja. Brza rješenja, na prečac, i onda nastaju frke kad se "goršaci", kod nas je to često vrlo doslovno, "spuste na grad sa planina". Kao recimo na Dubrovnik.

To je kod nas često i doslovno. Taj spoj moramo demaskirati, stalno reći: da, dobro, Bajramović, to je slučaj. Ali važnije je - tko je u njega stavio to što je stavio. Mene više zanjamaju proizvođači ideja, jer sam to i sam, to je logično. To moramo obaviti. Srbija ima posla, na žalost za sto godina, to vam ne može obaviti ni Šnajder, ni, mislim, dakako ne Handke, to morate obaviti vi sami za sebe. Mi imamo svog posla, mislim, preko glave...

(Deo snimka sa "Slačenja slobode" 11. 9. '97.)

PLES SA VUKOVIMA

Piše: Miroljub Stojanović

Stereotip o intelektualcu kao obavezno progresivnom, nezaobilazno (socijalno) angažovanom humanarcu, diskreditovan je, čini se, još od vremena Termidora. Dvadeseti vek zadao mu je odlučujući udarac, i on danas opstaje pre svega zahvaljujući onom iluzionizmu kojeg mirne duše možemo krstiti navikama humaniteta. Bez stvarnih mogućnosti na političkoj mapi planeti, bez važnijeg uporišta u svom vlastitom krugu, nije teško utvrditi da je on mahom doktriniran.

U tom smislu, priroda odnosa modernih intelektualaca spram diktatatura modernog doba nije nikako senzacionalističko tle. Bar ne u meri, u kojoj se to obično misli. Ukoliko reč odnos (relacija), zamenimo rečju sprega, jedva da čemo zaoštiti prirodu naših istraživanja. Ma kako je nazvali, ova veza je nesumljiva i jedino što bi trebalo da iznenadi jeste, zapravo, neočekivana brojnost slučajeva. Naime, predrasude i stereotipi nisu održivi, a ako nisu održivi ni u jednom segmentu života, isto tako nisu ni spram našeg odnosa prema imidžu intelektualca. Bar ne onom postuliranom prema smernicama humanističkih nauka.

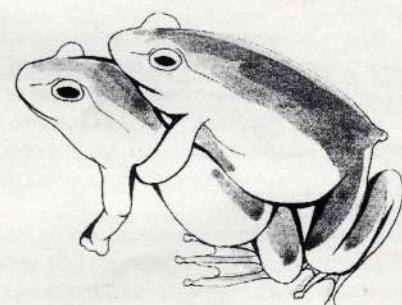
Kad Luj Altiser ubije svoju ženu, još se možemo i složiti je reč o ekcesu, jednom od mogućih slučajeva kojih nam još uvek ne daju prava na generalizaciju ili globalizaciju. Ovo ubistvo (makar bilo i retko zabeleženo davljenje) pre izaziva šok, no što uspostavlja jednu sasvim određenu vrstu odnosa. Ono, uostalom, intelektualca ne pozicionira gotovo ni u jednoim mogućem kontekstu. Štoviše, upravo ta izdvojenost iz konteksta.

Malo je, međutim, drugačije, kad Žak Lakan u uniformi oficira francuske vojske šikanira Martina Hajdegera u njegovom domu u (ako se ne varam) Frajburgu. Slučaj, dakle, nadličan koji govori o jednoj problematskoj situaciji: Hajdeger i Lakan ne sreću se u svojstvu mislioca, već pripadnika vojno-političkih a pre svega nacionalnih struktura, a s obzirom da je jedna od njih, Hajdegerova, izgubila rat. Ingerencije koje prisvaja Žak Lakan nisu ingerencije čoveka koji je kao misilac odlučio da Hajdegeru opali šamar, no ih on podrazumeva kao aktivni oficir i to još u svojstvu aktuelnog vojnog povednika. Trasfer uvreda i poniženja Martina Hajdegera, kanalisan je ovde vaničnim, saučesničkim identifikovanjem Lakan-a s postulatom uniforme koju nosi. Rigidnu formu komunikacije koju izabira Lakan, ne opravdava činjenica Hajdegerovog simpatizerstva za režim Trećeg rajha (kojoj čemo se vratiti kasnije).

No, Lakan je samo prelazan oblik, karika u drastičnijem lancu naših preokupacija. Lakan se još uvek može pozivati na komponentu humanosti u smislu da se upravo detektuje subjekt pred njim, odnosno, da je on već detektovan kao nacifikovano telo. Involuiranost Hajdegera u politizaciji Univerziteta u Trećem rajhu, u cilju saučesničkog vaspostavljanja režimskih direktiva, istorijski je nesumljiva, ali je izbor situacije (kućni susret), najmanje primeren da se Lakna mimikrira ispravnošću ciljeva službe ili institucije koju predstavlja.

... Sam Hajdeger, na drugoj strani, potpuno nevezano za slučaj koji smo upravo izneli, obrazac je jednog ponašanja koji je najilustrativnije sadržan u našoj skici. Ne samo kao veliki filozof (najveći u ovom veku, mišljenja je Ričardorti, jer je poslednji filozof koji je uspeo da izgradi sistem), već pre svega kao filozof, Martin Hajdeger je odigrao kompromitantu, možda pomalo ishitrenu ulogu u funkciji svog ideološkog odusevljjenja. Fasincacija političkim ustrojstvom Trećeg rajha, koja je za mnoge prosvećene umove onoga vremena posedovala mističke atribucije, Hajdegera, ipak, nije odvela samo do tihog simpatizerstva. Premda su u istorijskom sporu mnogi svedoci i njegovi brojni intelektualni branitelji (Žak Derida), ostaje, izgleda, činjenica da je Hajdeger u svojstvu rektora Nemačkog Univerziteta ne samo doprineo nacifikaciji ove visokoškolske ustanove i tako namerno destabilizovao apolitičnost njenih programatskih ciljeva, no ga je direktno stavio pod (možda ne toliko administrativno-birokratsku jurisdikciju) a ono duhovno-moralno patronatstvo Trećeg rajha, pod, pre svega, spiritualnu superviziju koja je uključivala imperativno saživljavanje s nekim od njegovih najrigoroznijih i najdevijantnijih ciljeva: antisemitizam, podršku okupacionim delatnostima... Šta više, Hajdegerova ova ideja lojaliteta nije bila dovoljna. S prilično pouzdanosti se može utvrditi kako je čak na vlastitim predavanjima bio u uniformi a mnogi poriču njegov samo simbolički status i ističu da je posve prirodno praktikovao hitlerovski pozdrav dizanjem ruke i izgovorom zloglasnog "Sieg Heil!".

Ako obraćanje Ezre Paunda na Radio Italiji - euforčnu podršku Musoliniju i fašističkim trupama otpisemo kao zastranjenja jednog poremećenog uma, zastranjenje koje ga je, uostalom direktno dovelo do duševne bolnice, ne može se uvek poreći psihološki integritet i mentalni stabilitet onih koji su diktatorskim i totalitarnim ideologijama iskazivali više nego svoju ideološku privrženost.

To je, recimo, slučaj s Luj Ferdinand Selinom, čiji mizantropični poklic anti-semitske provenijencije i dan-danas priziva jedva zamislivu ideju netolerancija, koja je upravo jeziva po svojoj implikativnosti: "Jedan smrdljivi nokat na nozi nemačkog radnika, još uvek vredi više nego 125. 000 Ajnštajna!"

Knut Hamsun, jedan od najboljih evropskih pisaca u ovom veku, takođe je zdušno propagirao fašističku ideologiju. Kasnija moralna i krivična arbitraža nad njegovom ličnošću ne samo što je diskvalifikovala Hamsunovu ličnu ideologiju i denuncirala je kao štetnu zabludu, nego je takođe polagala na diskreditaciju njegovog stepena uračunljivosti. Hamsun, pisac jedinstvene visprenosti, opisuje ove inpute na stranicama svojih memoara (po zaraslim stazama) s jedinstvenim osećanjem mere, podrazumevajući diskretno pravo svakog potencijalnog čitaoca da se na ravni lojaliteta idejama ne složi s njegovom tačkom gledišta.

Denacifikovana Leni Rifenštal, danas agilna baka s čudnim afinitetima ka podvodnom ronjenju, nikada nije prestala da se dovodi u vezi s ideologijom kojoj je posvetila neke od najmegalomanskih eposa u istoriji filma (Trijumf volje, Olimpijada). Bilo shvaćeni kao glorifikacija reda i poretki, bilo kao apologija telesne izdržljivosti i mističnih rubova samopregora, filmovi Leni Rifenštal su u biti reprezent one rigidnosti koju je službeno Treći Rajh koristio kao šminku a koji su u stvari njegova kvintesencija.

Može je danas Suzan Sontag napadati koliko hoće, Leni Rifenštal se uvek može braniti (i odbraniti) najpre dirljivom činjenicom da nikad nije formalno pristupila stranci (nasuprot njenih ozloglašenih filmskih kolega-reditelja: Fajta Harlana, Gustava Ucickog, Karla Ritera, Karla Freliha...) te da je, u krajnjoj liniji, formalno oslobođena optužbe. Lenine današnje izjave, kako je oduvek težila za jednom vrstom onirizma, te su, s formalne tačke gledišta njen delu zapravo entropija realnosti u korist apriorno viših duhovnih ciljeva, doživljavamo kao prvo razredan vic.

U novije vreme i ne toliko davno, krivulja zastranjenja maligno kulminira nakon vaspostavljanja Poj Potovog režima (17. aprila 1975. god) u Phnom Penu. U času kad je više od 3/4 Kambodže bilo raseljeno van gradova, kad je uslov da se bude ubijen bilo znanje jednog stranog jezika, kad su polja smrti bila jedina kmerska dekorativna umetnost preostala iz dana arhitektonalne supremacije nad svetom, cela Sorbona je orgijski pokret a niko drugi do Lakanov zet - Žak Alan Miler dao je punu intelektualnu saglasnost na proglašene ciljeve režima "godine nulte". Jedno od "zavedenih", nama dragih i poznatih lica je i Slavoj Žižek, koji u danas mnogo citiranom intervjuu zagrebačkom "Startu" od pre osam-devet godina, priznaje da je čitava postlakanovska psihoanalitička škola razmišljala da u Crvene Kmere ode u svojstvu dobrovoljac!!!

... Noam Čomski nas u knjizi "Svetski poredak - Stari i novi" obaveštava da je tokom zalivskog rata, u času najžešćih američkih vojnih operacija, čitav Delhi bio oblepšen Sadamovim posterima. Čomski samo ne navodi imena intelektualaca, naučnika i kulturnih radnika koji su se po ovom pitanju decidirano izjasnili i bez pardona podržali Sadama Huseina. Za to se, ipak, mora uložiti stanoviti napor, pa otvoriti neka od stranica "The Times Of India".

Ako svetska književnost može da odahne što je Mario Vargas Llosa izgubio izbore od Alberta Fudimoria (i da se pri tom zabrine što ih je dobio Vaclav Havel), nije na njoj da arbitriira o Ljosinom moralu kojeg

Početak veka: Vilhelm Rajh

Ronald Rajt denuncira u knjizi "Oteći kontinent" i kao "uglađenog intelektualca koji je imao najjaču podršku kod stranih diletanata koji nisu znali ili nisu želeli da znaju za njegov davašnji antagonizam prema andskom delu Perua".

Ovaj je primer, ipak, anegdotičan. On za nas ne samo da nema ilustrativnu važnost, no čak nije ni u funkciji našeg razmatranja. No, svejedno, koristimo ga kao efektan primer razbijanja jedne mitske slike, jednog stereotipa. Anomalije su, eto, moguće te ako i u najbriljantnijih umova zapažamo stepen devijantnog ili ma kako ga zvali, ono ni ubičajene predstave o diktatorima nemaju više svoje tradicionalističko utemeljenje. Kad to kažemo, mislimo pri tom na predstavu o tiranima koju bismo danas definisali kao "klasičnu"; glupi, neotesani despot koji van pogleda javnosti stavljaju na muke ili otvara prvu liniju fronta kad treba zabraniti neko umetničko delo gurajući svoju uniformisanu eliru kao jedno opunomoćeno cenzorsko odeljenje.

Despotije istočnjačkog tipa o kojima predmneva Alan Grorišar davno su ostale za nama, a moderni tirani s ponosom ističu svoje eruditske prednosti i kulturološki pedigree.

Ne zaboravimo, na primer, da je Pol Pot predao francusku poeziju na liceju u Phnom Penu i

važio kao glasoviti egzegata Malarmeia i Remboa. Njegovog druga iz Politbiroa Crvenih Kmera, i kasnijeg predsednika Demokratske Kampućije, Kije Sampana, "Enciklopedijski rečnik Azijске politike XX veka" opisuje kao "briljantnog intelektualca, eruditu neverovatnih potencijala..."

Šta tek reći o Abemaelu Gusmanu, ideologu i formalno prvom čoveku peruanske ekstremističke gerile Sandero Luminoso koji je (po informaciji koju opet dugujemo Slaviju Žižeku), preferirao Hajdegera i Hegela a doktorirao na Kantovoj teoriji prostora.

... Nekadašnji ekstrapolisani čovek Artura Kestlera, biće raspolučeno na komesaru i jogiju, stvorilo je, u novim političkim i ideološkim mutacijama, hibrid modernog suverena. Taj više ne uklanja svoje oponente, no ih obasipa ljubavlju od koje oni mru, ili ih, kao Farah Diba, carica, žena iranskog šaha Reze Pahlavija, educira Peter Brukovom predstavom "Antonije i Kleopatra" čiji više tona težak proscenijum funkcionalni "džambo džetovi" u Teheran dopremaju tako upadljivo da oni u drugi plan potiskuju delovanje "Savakovih" egzekutora i jauke obespravljenih. Poznato je, isto tako, koliko je bračni par Ferdinand - Imelda Marcos voleo film i gotovo je cinizam reći da su oni na popularizaciji filma u vlastitoj domovini - Filipinima, učinili više, no sva institucionalizovana filmska tela zajedno a filmski festival u Manili bio je pre svega njihovo delo.

Uobičajene predstave o svetu, menjaju se, vidimo, iz časa u čas i postmoderni aura bar u političko-ideološkoj sferi odlikuje se začudnim inverzijama, radikalnim menjanjima znakova gde se na kraju značenje sasvim gubi a učesnik je osuđen da se pre svega ponaša etički defanzivno.

... Kao glasnogovornik malih ljudi, kao prokazivač mentalnih i vrednosnih minijaturizacija, kao podstrekivač na nered unutar inferiornošću ograničenog sveta i dosledni neprijatelj svake ideje pasiviteta i vlastite malograđanske samodovoljnjenosti, čitavo Rajhovo delo i ne samo delo, u funkciji je jednog oslobođanja kojeg vreme nije potvrdilo a obale mu se još uvek ukazuju nepristupačne. "Užareni dijamant u ruci", kao deo "následene prošlosti" koji mali čovek još stiska dlanom čini ga i dalje pasivnim subjektom unutar globalnih kolizija. Nije li nerealno očekivati od njega ako ne revolucionarne, ono bar evolucionalne pomake? Ako čovečanstvo stagnira, to onda nije samo do njega, malog čoveka i mi upravo vidimo kako čitav niz nejasnoća prouzrokuju upravo "veliki" ljudi...

WR MISTERIJE ORGANIZMA

HRONIKA DOGAĐAJA

● Novembar 1968 - jun 1969:

Studijski boravak Makavejeva u SAD. Pronalaženje Rajhovih saradnika i rođaka. Avala film angažuje kao saradnika Dr. Gary Bursteina, na prikupljanju dokumentacije.

● Jul 1969, Pula:

Ponuda Bavarske televizije za finansiranje projekta. Projektu se pridružuje Telepool. Sa jugoslovenske strane Avala se pridružuje Neoplanta.

● Leto i jesen 1969:

Studijski boravak Makavejeva u Zapadnoj Nemačkoj, Danskoj, Italiji, Švajcarskoj, Engleskoj.

● Decembar 1969 - januar 1970:

Prihvatanje sinopsisa - radnog scenarija u Novom Sadu. Izrada finansijskog predračuna, početak priprema produkcije. Neoplanta dobila akontaciju od Pokrajinske zajednice kulture, 40 miliona.

● Maj 1970:

Početak snimanja u SAD. Po početku snimanja, projektu se pridružuje Cosmoseion iz Rima, a takođe, nudi svoje učešće i Helix iz Toronto. Usled komplikacija u Rimu, do kraja godine otpada Cosmoseion a Helix otkazuje učešće. U finalnoj konstrukciji posla ostaju BR i Telepool i Avala, Neoplanta s druge strane posredstvom Jugoslavija filma.

● Jun 1970:

Završetak snimanja u SAD.

● Jun - novembar 1970:

Montaža filma u Beogradu. Prikupljanje

arhivskog materijala. Probe laboratorija u Francuskoj, Italiji, Engleskoj.

● Novembar 1970:

Grubo montiran, odabrani materijal snimljen na 16mm u SAD šalje se u laboratoriju u Englesku na prebacivanje na 35mm. Tonski materijal prebacuje se sa 16mm na 35mm u

Minhenu. Pisanje finalne "priče" filma.

Angažovanje glumaca i ekipe. Pripreme.

● Decembar 1970:

Snimanje igranog dela filma u Beogradu i Zagrebu.

● Januar - april 1971:

Montaža i tonska obrada igranog dela filma. Spajanje dokumentarnog i igranog dela. Kombinovana montaža. Pisanje finalnog teksta komentara.

● April 1971:

Tonska obrada filma u Minhenu. Laboratorijska obrada u Minhenu. Pozivi filma za festival u Kanu i Berlinu. Selektori gledaju film u Minhenu.

● Maj 1971:

Prva tonska kopija u Minhenu.

Projekcija u Novom Sadu za prošireni Savet Neoplante. Cenzura u Beogradu odobrava film. Film u Kanu 20. i 21. maja, zatim još pet vanrednih projekcija. U Kanu film prodat Francuskoj, Italiji, Španiji, Švedskoj, Holandiji, Engleskoj, Kanadi, Belgiji. Film napadnut u moskovskoj "Literaturnoj gazeti". U Novom Sadu počinje kampanja protiv filma i Neoplante. Projekcija u Pale Sajo u Parizu. Projekcija na Berlinskom festivalu. U Berlinu film prodat Švajcarskoj, Danskoj, Zapadnoj Nemačkoj.

● Jul 1971:

Film na redovnom programu bioskopa "Dagmar" u Kopenhagenu. Tužilaštvo Srbije zabranjuje film u zemlji.

U Novom Sadu doneta odluka o brisanju filma iz registra proizvedenih filmova.

Posle slesnaest godina film je prvi put javno prikazan na FEST-u. Puna zabrana nikad nije skinuta.

IZRUGLJIVANJE

(U OKVIRU JAVNE SEDNICE KOMISIJE
ZA KINEMATOGRAFIJU 28. MAJ 1971)

Gradanin (nije se predstavio)

"... Hteo sam, hteo sam da pitam ovo, ko je dao pravo ovom autoru ovde, da se on izrugljava na jednom Josipu Visarijonoviću Staljinu na jedan drkadžijski način, molim vas, dozvolite, dozvolite, dilema je za mene isto to da neće sutra i Tito biti izvrgnut takvome, takvome nećem kao što je izrugnut kineski sistem, sovjetski sistem i drugi sistemi u svetu. Ko je dao prava da se mi rugamo jednom mnogomilionskom narodu, koji fakat postoji, egzistira, živi, da ga izrugljivamo, da ga bacamo na dno, na jedan drkadžijski način. Ko je dao pravo tom autoru?

Molim vas, ja bih dao svima vama pitanje. Kako bismo mi reagovali, Jugosloveni, da se vi za vi nama neko pojavi, neki stvaralac u Sovjetskom bloku ili Zapadnom bloku, apropo našeg sistema i konkretno da budem jasan druga Tita... Molim vas drugovi, ja mislim da nakaradnije stvari nismo mogli danas videti. Ja bih molio autora neka ode u prvu halu, bilo u "Kabel", bilo u "Pobedu", kod običnog sveta, jer ovaj film treba nekom da služi, ne može da služi nekim snobovima, da služi nekom, nekoj viziji nečijih idjota, nego da služi osnovnim masama, da služi ljudima, da ostavi neku poruku, da ga uveri u nešto ... Ako je za idjote, ako oni to uvažavaju, onda neka im je na čast. Ako je za radničku klasu, ja tvrdim smelo da to nijedan radnik, prosečan čovek, Jugosloven, ne može da prihvati, jer je ovo nakazno, jer je ovo antisocijalistički i mislim neka ide tamo na verifikaciju. Hvala."

DUŠAN MAKAVEJEV (JANUAR 1970)

EMOCIONALNA

KUGA

KRATKO OBJAŠNjenje MOG ČETVRTOG iGRANOg FILMA

WR biće u velikoj meri blizak žanru naučno-popularnog filma. Rado bih, kad bih samo znao, načinio film kao celovitu naučnu studiju, kao što se pišu knjige, samo da ne bude knjiga nego film. Ja sam, međutim, podozriv prema nedostatku smisla za humor koji vlada u nauci i teoriji.

(...) Ljudi pridavljene seksualnosti, utruñile ljubavi prema životu, uglađenog smisla za igru i šalu, zrače iz svojih smrznutih tela moćni mrtvački mentalitet, okužujući na sve strane. Zato je, većim svojim delom, današnje građansko društvo, isto kao i ono u takozvanim socijalističkim sistemima, društvo mrtvaca, društvo ljudi čija su tela mrtva. WR je dvosmisleni inicijal (sve ideje, termini i slike Dušana Makavejeva su dvosmisleni). Možda je to Vilhelm Rajh (Wilhelm Reich), a možda World Revolution. Oba pojma (Rajh i Revolution) imaju fanatične sledbenike kao i neprijatelje koji ih smatraju ludim i nepristojnim. Revolucija, kakva, proleterska, permanentna ili seksualna? Televizija najavljuje revolucionarne deterdžente. Najnovija novost u nameštaju: revolucionarna kada i tuš, na izvlačenje.

Daniel Kohn: Bandit ne veruje u revoluciju bez radosti.

Abbie Hoffman: "Iako visoko cenim revolucionarnu umetnost Crnih Pantera osećam da same puške neće nikad promeniti ovaj sistem. Nećeš upotrebiti pušku protiv IBM kompjutera. Izvadićeš utikač."

Sledeći korak je mistika: obožavanje vođe, nacije, poretki. Potisнутa energija eksplodira, ovoga puta u iracionalnoj formi.

Hitler imitira Oktobarsku revoluciju: buntovnička retorika, pokret masa, zastave, parole, horske recitacije, narod na ulicama, pojačana uloga omladinske i dečje organizacije. Hitler je od komunista preuzeo i udarne odredе! Ovoga puta ima samo spoljne grozničave radosti, služi se mističnoj borbi za moć, sve će to na kraju progutati smrt.

Za mračni šarm totalitarista čija se ideologija širi lako i br-

zo kao grip, Rajh kuje termin: emocionalna kuga. (Staljinizam je nazvao crvenim fašizmom). Do danas ovu preciznu dijagnozu nisu shvatili ni prihvatali ni politička misao ni psihosomska medicina. Razlika između nacističke zaraze i istog oboljenja na "levom krilu": nacisti su prvo uništavali druge; staljinistički komunizam je strast prevashodno samoubilačka. Staljin je pasionirano ubijao svoje ljudе, bliži i odaniji imali su prednost u redu za vešala.

U filmu "WR" prikazaćemo filmski test za totalitarnu svest. Prikazaćemo projekat duševne bolnice za dogmatičare i puritance. Ljudi ne umeju da uživaju. Kad ih bičuješ, pljuješ, razumeju. Kad hoćeš da ih pomiluješ, poljubiš, trgnu se, ne veruju.

Film "WR" ili "Misterije organizma" ima ambiciju da koristeći sredstva igranog, dokumentarnog, crtanog, arhivskog, naučnog filma, kao filmski eseј, tj. školski kabare, tj. politički cirkus tj. sa humorom i zabavom, istraži i pokaže tehnike oslobođanja za ljubav, odnosno lečenje od ideologije svih vrsta.

Biće istraženi i prikazani moderni terapeutski postupci koji se, nastavljajući se na Rajhovu "vegetoterapiju", vrše u postupku bio-energetse terapije.

Ove tehnike, kategorički ne mogu da budu uspešne ako se ne primenjuju istovremeno na pojedinca, njegovu užu i šиру društvenu grupu i državu kao celinu.

Filmom "WR" ili "Misterije organizma" započinjemo prvi put naučno i kompetentno, terapiju planete Zemlje od seksualne i političke impotencije!

Već imamo Novu godinu i Karnevale kao kolektivne Kreativne igre, zemljotresi i poplave kao "vežbe nacionalne solidarnosti", konfrontacije sa policijom kao "vežbe pražnjenja nagomilanog očajanja", vodene topove, kao "uličnu hidroterapiju". Televizija je "vežba čitanja ljudskih lica".

Oprostite na preopterećenosti. Ako vam je ponešto ostalo nejasno, utešite se: film će biti prepun golicavih nejasnoća.

"VEČERNJE NOVOSTI",
BEOGRAD, 17. JUN 1971.

MISTERIJA NI JE NAŠA

"Ovaj film iza seksualne fasade skriva otvorenu antikomunističku ideologiju. Pod firmom napada na staljinizam, potpuno diskredituje socijalizam i komunizam. Borci su se upitali da li je uopšte moguće da se stvori ovako nešto najreakcionarnije što se ni na Zapadu ne bi pojavilo..."

ZA EROTIČNI SOCIJALIZAM

"Za Dušana Makavejeva sad se već može reći da je svakako jedan od najznačajnijih novih režisera svetske kinematografije. Načinio je izvanredno veselu, visokoerotičnu političku komediju, koja sasvim ozbiljno predlaže seks kao ideološki imperativ oslobođenja, koja pledira za erotični socijalizam. (...) Ispod razdragane frivolnosti i čudesnog humora krije se ozbiljnija ideološka namera: otpor svim represivnim društvenim sistemima bilo na Istoku bilo na Zapadu, očišćenje sekса od pohotljive znatiželje, i konačan obračun novih radikala sa reakcionarnim staljinističkim sistemom. (...) Ovaj film je priznanje moći ideja nad institucijama. Činjenica da je u Jugoslaviji proizveden i prikazan ovakav film, ne samo da svedoči o veri koju sistem ima u sebe nego i doprinosi njegovom daljem preobražaju."

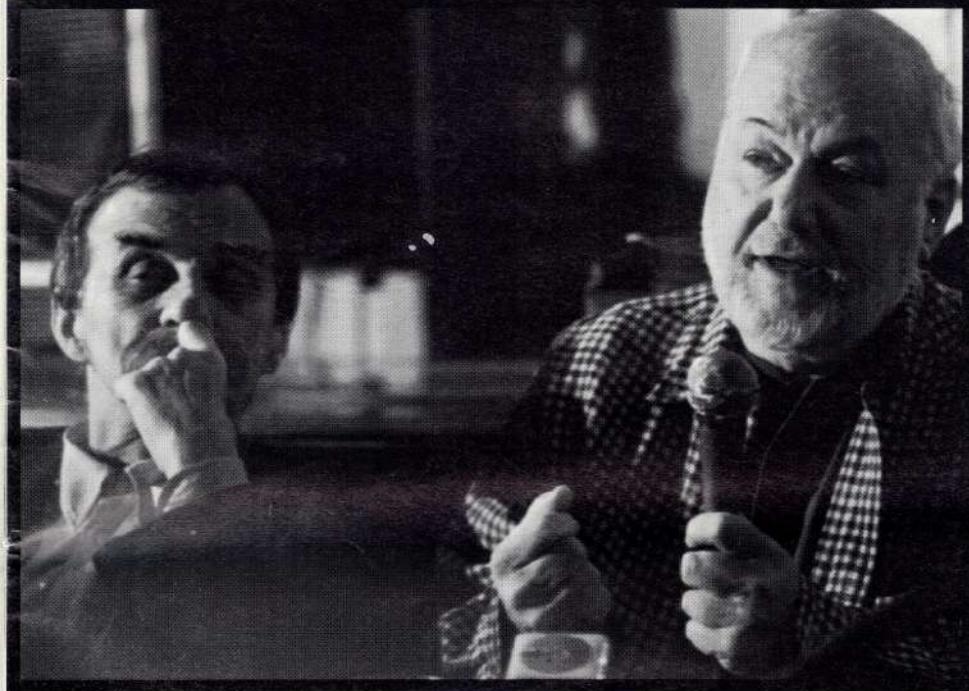
Amos Vogel ("Village Voice", 1971)

"Kakav spektakl od filma inteligentnog u svakom santimetru svoje trake! Kakav superspektakl, jer je ta inteligencija vesela te film postaje svečanost! Kakav spektakl kada se ta inteligencija i svečanost pokrenu u službi slobodnog duha i punom izrazu slobode! Plaćite, oči moje, ovo nije francuski film!... Bledunjava ljudska francuski film nesposoban je da konstruiše ovako veselu razvojnu petardu i priredi koktel tako 'molotovskog okusa' kao što su 'W. R. Misterije organizma' Jugoslovena Dušana Makavejeva. Sa ovakvog filma čovek izlazi srećan, preplavljen ceo tim zdravim šegačenjem, sa nadom da će uspeti, za tren, da se odupre internacionalnom licemerju. To je boca kiseonika, film koji osvežava kao šetnja kroz šumu, kao kupanje u svežoj vodi, kao sočan krkanluk!"

Luj Bori ("Nuvel opsvater", 1972)

ODAKLE KRV NA LJUBAVNI KOVIM RUKAMA?

16. SEPTEMBRA '97 PROJEKCIJA FILMA I RAZGOVOR - KCB

"Kome svira muzika na Titaniku koji tone?": Sa razgovora u Kulturnom centru Beograda, Ž. Žilnik, Merlin, R. Andrić, M. Stojanović, P. Luković, D. Makavejev i Lj. Ristić.

(...) Zašto su svi pokušaji da se formira nova revolucionarna partija neuspeli? Zašto stara revolucionarna organizacija nije uspela da osvoji mase uprkos postojećem aparatu? Zašto, sedamnaest godina posle ruske revolucije, problem odnosa između rukovodstva, partije i masa još izaziva toliko glavobolja? Zar se ne čini da negde postoji značajna greška u celoj kalkulaciji? (...)

Vilhelm Rajh

DOKUMENTARNI FILM

"POLUDELI LJUDI"

Piše: Goran Marković, reditelj

Dokumentarni film *Poludeli ljudi*, koji sam načinio iz obilja materijala koji je Radio B92 snimio za vreme protesta u Beogradu 1996. i 1997. godine, u neku ruku je i kolektivno delo ali i autorsko viđenje ovog značajnog događaja. Kadrove za ovaj film snimila su trojica mlađih snimatelja bez moga prisustva, vodeći se sopstvenom intuicijom, izlazeći na beogradske ulice svakoga dana, tokom celog studentskog i građanskog protesta protekle zime. Ja sam došao kad se stvar sa protestom već privodila kraju, a snimljeni kadrovi postajali neka vrsta arhivskog materijala. B92 me je angažovao da sve to nekako uboličim i satima sirovog materijala dam nekakav oblik.

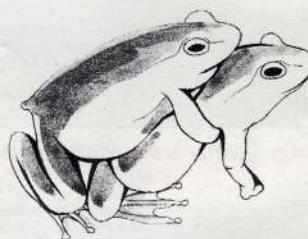
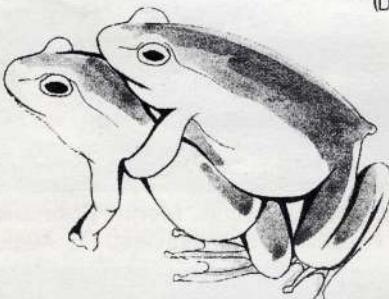
Smisao takvog poduhvata nije se odmah mogao odrediti. Trebalо je početi s pregledom snimaka, pa tek onda pronaći oblik koji će sve to smestiti u pedesetak minuta. S druge strane, stotine sati snimljenog materijala počele su polako da me melju i krše moju početnu zainteresovanost. Negde na pola pregleda došao sam do zaključaka da izlaganje činjenica i robovanje kronologije ne vode nikud. Trebalо je opredeliti se za delove koji bi reprezentovali celokupnost događaja i kroz parčad reći ono što je ta ogromna celina nosila sa sobom. Izabrao sam pet događaja koji su, računao sam, dovoljno reprezentativni za raznolikost i bogatstvo koje je materijal posedovao.

Prva priča, *Zabrana Radija B92*, postala je tako "klaustrofobična", druga, *Kontramiting*, odisala je dinamikom, treća, *Kordonom protiv kordona*, statičnom napetošću i analitičnošću trenutka, i tako dalje.

Kad sam sve sastavio, valjalo je razmišljati o globalnom ritmu i manipulisati sa celinama. Ispostavilo se da je ekspanzija duga i nepotrebna, da ipak treba dati nekoliko pismenih informacija o samim događajima i slično. Muzika Zorana Simjanovića odigrala je veoma važnu ulogu u objedinjavanju raznorodnih materijala. Pozvali smo nekoliko ljudi da to vide i oni su dali vrlo pametne primedbe, pre svih Branko Vučićević.

Sve ovo pričam jer smatram da je vrlo interesantno zabeležiti trenutak u kom se jedno filmsko delo pojavljuje kao nešto što je, u stvari, napravilo samo sebe. Ni ja ni moji saradnici (montažer Jovana Krstanović i asistent režije Dragana Martinović) u celoj stvari nismo odigrali presudnu ulogu. *Poludeli ljudi* su delo oslobođenih ljudi koji su šetali beogradskim ulicama nekoliko meseci u potrazi za svojim svetom.

(Deo teksta koji je Marković napisao za magazin "XZ")

PRODUKCIJA
Fond za otvoreno društvo

AUTORI PROJEKTA:
Svetlana Lana Đukić (Koncept/ Fond za otvoreno društvo)
Borka Pavicević (Pozorišni program/ CZKD)
Miroljub Stojanović (Filmski program)
Velimir Ćurguz Kazimir (Izdavaštvo/ Fond za otvoreno društvo)
Jovan Despotović (Likovni program)
Siniša Rogić (web site)
& Dušan Makavejev (Special Guest Navigator)

LOGISTIČKA PODRŠKA:
Škart (Total Design)
Vesna Pavlović (Fotografije)
Jovana Krstanović (Montaža)

Srđan Andelić (Džinglovi, Radio B92)
& Bojana Marijan

ORGANIZACIJA:
CZKD
Biskop Reks
Kulturni Centar Beograda
"Plato"
Special thanks:
Atelje 212
Jugoslovenska kinoteka

REDAKCIJA:
Petar Luković (Urednik/XZ)
freeyourmind (Layout)

ŠTAMPA:
Publikum 1997.

ŽUDNJA ZA ŽIVOTOM
LUST FOR LIFE
RAJH U BEOGRADU
REICH IN BELGRADE

AKCIJE
DO KRAJA
GODINE

FILMSKI PROGRAM

autor Miroljub Stojanović

"Plava svetlost", Leni Rifenštal (1932),
"Dečak sa zelenom kosom", Džozefa Lozija (1948), "Veži me", Pedra Almodovara (1990), "Čovek iz hrastove Šume", Miće Popovića (1964)

LJUBAVNA PISMA ADOLFU HITLERU

Predstava
Produkcija CZKD

Majron Šaraf
GNEV NA ZEMLJI
Promocija knjige

WR NA INTERNETU
Promocija sajta
Produkcija B92

Dušan Makavejev i
Miroljub Stojanović
W.R.: MISTERIJE ORGA(NI)ZMA
Promocija knjige

WR-301
Radionica 301
na Arhitektonskom fakultetu

KULTURA LAŽI
SVLAČENJE SLOBODE
Gost Dubravka Ugrešić
Produkcija CZKD

ISTA PESMA
instalacija
Talent Factory

I NEPREDVIĐENO...